

Asutustoimikuntatoimistot, niiden toimihenkilöt ja kenttätöiden järjestely.

Pentti K. Leino.

Tämän vuoden keväällä perustettiin Oulun ja Lapin lääneihin neljä asutustoimikuntatoimistoa, joiden sijoituspaikoiksi tulivat Oulu, Kajaani, Rovaniemi ja Kittilä. Näille toimistoille on siirretty tai määrätty käytännöllisesti katsoen kaikki Pohjois-Suomessa vireillä olevat asutustoimikuntatyöt. Voidaan ehkä kysyä, mistä tällainen järjestely on aiheutunut. Asian taustan selvittämiseksi on meidän lähdeittävä viime sodista. Sotien aikanaan oli maanmittaustoiminta luonnollisesti miltei täysin lamassa ja sotien jälkeen on maanhankintalain toimeenpano sitonut suurimman osan maanmittarikunnasta useiksi vuosiksi, eikä tämä työ ole vielä kukaan Pohjois-Suomessa täysin päättynyt. Lisäksi on piakkoin loppuvaiheissaan oleva Kuusamon isojako sitonut huomattavan paljon työvoimaa vuodesta 1951 lähtien. Edellä mainituista erikoistehtävistä johtuen ovat sekä tavalliset maanjakotyöt että asutuslain mukaiset asutustoimikuntatyöt Pohjois-Suomessa saaneet odottaa vuoroaan ja päässeet siten pahasti ruuhkautumaan. Etelä-Suomessahan asuttamisen mahdollisuudet maanhankintalain toimeenpanon jälkeen lienevät varsin vähäiset, mutta Pohjois-Suomen laajoissa valtion metsämaissa on vielä verraten paljon maatalouskelpoisia maita. Huomattava osa näille tehdyistä maansaantihakemuksista voitiin selvittää maanlunastuslautakuntien toimesta, mutta silti jäi Oulun ja Lapin lääneissä 2 500—3 000 maansaantihakemusta käsiteltäväksi vuonna 1936 annetun asutuslain nojalla. Näiden selvittämistä nykyisin näissä lääneissä n.s. taksatoissa toimivien maanmittausinsinöörien toimesta muiden samalla tavalla ruuhkautuneiden maanmittaustoimitusten ohella, ei katsottu mahdolliseksi, joten asutustoimikuntatöihin oli irroitettava työvoimaa, joka vapaana muista tehtävistä ja muiden asiakkaiden painostuksesta, saattoi keskittyä yksinomaan näiden Pohjois-Suomen kiireellisten astustoimikuntatöiden suorittamiseen. Maanmittaustoimitusten suorittaminen siten, että toimihenkilöt työskentelevät kiinteällä palkkauksella ilman n.s. maanmittaustaksan mukaisia korvauksia, perustuu 1. 7. 1948 annettuun asetukseen maanmittauspalkkion suorittamisesta eräissä maanmittaustoimituksissa, minkä asetuksen mukaista järjestelmää oli jo aikaisemmin määrätty sovellettavaksi eräissä muissa toisenlaisissa ja tärkeissä maanmittaustoimituksissa.

Alunperin lienee nyt kyseessä olevalle alueelle ollut tarkoitus perustaa kolme toimistoa kumpaankin lääneen, mutta ilmeisesti riittävän työvoiman saannin osoittautuessa vaikeaksi, näitä toimistoja perustettiin edellä mainitut neljä, joiden sijoituspaikkoja ja toimialueita määrättäessä otettiin huomioon paitsi maanhakijain määrää myöskin käytettävissä olevat kulku-

yhteydet. Siten tulivat Ouluun sijoitetun toimiston toimialueeseen kuulumaan Kuivaniemen, Yli-Iin, Ylikiimingin, Pudasjärven, Posion, Reisjärven, Haapajärven, Kärsämäen ja Pyhäjärven kunnat, Kajaanin toimiston toimialueeseen Sotkamon, Kuhmon, Ristijärven, Hyrynsalmen, Suomussalmen, Taivalkosken ja Paltamon kunnat, Rovaniemen toimiston toimialueeseen Pellon, Ylitornion, Rovaniemen, Kemijärven, Pelkosenniemen, Savukosken, Sallan, Ranuan, Simon ja Tervolan kunnat sekä Kittilän toimiston toimialueeseen Kittilän, Sodankylän, Kolarin ja Muonion kunnat.

Asutustoimikuntatoimistojen toimihenkilöt määrättiin sitä mukaa kuin työvoimaa muista tehtävistä voitiin irroittaa, ja niinpä m.m. Kuusamon isojaosta irroitettiin kolme maanmittausinsinööriä Oulun, Rovaniemen ja Kittilän toimistojen johtaviksi toimitusinsinööreiksi sekä 8 kartoittajaa teknillisiksi apulaisiksi. Lisäksi irroitettiin muista tehtävistä muut toimitusinsinöörit sekä lisää kartoittajia ja Oulussa pidetyillä kursseilla koulutettiin toimistoapulaiset m.m. näihin asutustoimikuntatoimistoihin. Niinpä on toimistojen nykyinen henkilökunta seuraava:

Toimitusinsinöörejä on Oulun, Kajaanin ja Rovaniemen toimistoissa kussakin kolme sekä Kittilän toimistossa kaksi. Lisäksi on Rovaniemen ja Kittilän toimistoissa kummassakin yksi maanmittausauskultantti, joka päämiehensä viran puolesta voi hoitaa asutustoimikunnan puheenjohtajan tehtäviä. Kartoittajia on kaikissa toimistoissa kolme sekä lisäksi Oulun ja Kittilän toimistoissa kummassakin yksi kartoittajaoppilas. Toimistoapulaisia on jokaisessa toimistossa kaksi.

Tällä työvoimalla on asutustoimikuntatyöt toimistojen toimialueilla saatu melkein koko laajuudessaan alkuun, mutta ilmeistä on, että tulevana kenttätöökautena on teknillisten apulaisten, siis lähinnä kartoittajien lukumäärää lisättävä nykyisestäään, koska silloin tulee suoritettavaksi huomattava määrä kartoituksia ja rajankäyntejä.

Toimistojen sisäisessä järjestelyssä ja tehtävien suorittamisessa noudatetaan maanmittaushallituksen kiertokirjeellään maanmittaustyöpiireistä antamia määräyksiä ja ohjeita soveltuvilta kohdin, joiden selostaminen ei kuitenkaan tässä liene tarpeen.

Mitä tulee varsinaiseen asutustoimikuntatöiden suorittamisen järjestelyyn, lienee eri toimistoissa noudatettu yleensä samanlaisia menettelytapoja. Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston toimialue on jaettu tiedossa olleiden hakijain lukumäärien perusteella työpiireihin, joita kutakin hoitaa oma toimitusinsinööri ja käsittelee kaikki piirissään nyt vireillä olevat sekä mahdollisesti tulevat toimitukset. Tarpeen vaatiessa voidaan tietysti piirijakoa myöhemmin muuttaa, mikäli siihen ilmenee aihetta. Kullakin toimitusinsinöörillä on ollut käytettävänä yksi kartoittaja, mutta työtilanteen mukaan on kartoittajia tarvittaessa siirretty piiristä toiseen. Toimistoapulaiset ovat suorittaneet tehtäviä kaikille toimitusinsinööreille.

Viime kesäkuun aikana ryhmitettiin sekä Rovaniemen että Kittilän asutustoimikuntatoimistojen toimialueiden asutustoimikuntatyöt uudelleen Lapin läänin maanmittauskonttorin kerättyä ne siihen mennessä eri toimitusinsinööreiltä maanmittauskonttoriin. Tällöin jätettiin loppuvaiheessa olevat toimitukset entisten toimitusinsinöörien opetettaviksi, mutta alkuvaiheessa olevien toimitusten hakijat samoin kuin ne hakijat, joiden hakemusten johdosta ei vielä ollut toimitusmääräystä annettu, ryhmitettiin

hakemuspaikkojen mukaan yhtenäisiksi samalle alueelle kohdistuviksi toimituksiksi riippumatta siitä, missä toimituksessa hakijat tähän asti olivat olleet. Tämä oli käsittelyn helpottamiseksi välttämätöntä sen takia, että aikaisemmin kun toimitusmääräykset yleensä annettiin hakemusajan mukaan, oli samassa toimituksessa hakijoita, joiden hakemukset kohdistuivat eri puolille kuntaa ja hoitoaluetta usein kymmenienkin kilometrien päähän toisistaan. Toisaalta tämä uudelleen ryhmittely kävi erinomaisesti päinsä senvuoksi, että suurin osa vanhoista toimituksista oli kokonaan aloittamatta tai aivan alkuvaiheissaan. Ryhmittelyn suorittamisen jälkeen antoi maanmittauskonttori uudet määräykset toimistojen esitysten mukaisesti ja samoin on asutustoimikuntien muut jäsenet määrätty uudelleen tämän ryhmittelyn perusteella. Nyt, kun Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston suoritettavina tällä hetkellä olevista 131 toimituksesta 99 on saatu vireille, on jo voitu todeta tämän ryhmittelyn vastanseen tarkoitustaan, koska se on huomattavasti jouduttanut toimitusten käsittelyä. Vastaavanlainen ryhmittely on Kajaanin asutustoimikuntatoimistossa suoritettu samassa vaiheessa, mutta Oulun toimistossa suoritetaan alkukokousten pitämisen jälkeen.

Maanmittauskonttorin annettua toimitusmääräykset voitiin sitten toimitusten käsittely aloittaa normaalissa järjestyksessä. Siinä on Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston toimialueella noudatettu kahdenlaistakin menettelytapaa olosuhteista riippuen. Toisessa on tarkoituksena ollut saada vireille t.s. alkukokoukset pidettyä ja katselmukset toimitettua mahdollisimman pian kaikissa toimituksissa, jotta saataisiin kokonaiskuva hakijain lukumäärästä ja jakautumisesta eri alueille. Alkukokouksessahan hakijoita usein ilmestyy huomattavasti lisää, mutta toisaalta taas toimitus saattaa rautekin hakijain puutteessa, jos hakijat ovat esim. maanhankintalain nojalla jo saaneet tilat tai muista syistä luopuvat hakemuksistaan. Näin ollen oikea kuva hakijain lukumäärästä on saatavissa vasta alkukokouksen jälkeen ja vasta sitten voidaan laatia jonkinlainen yleispiirteinen suunnitelma, joka on tarpeen esimerkiksi silloin, kun maatalouskelpoisesta maasta esiintyy puutetta. Toisekseen on edellämainitunlainen menettely tarpeen myöskin sen vuoksi, ettei kaikilta alueilta ole käytettävissä ollenkaan kartastoa metsähallinnon mittakaavassa 1 : 40 000 tai 1 : 50 000 laadittuja talouskarttoja lukuunottamatta. Tällöin ei asutussuunnitelmaa voida laatia ennenkuin k.o. alueesta on laadittu kartta. Kartoitussuunnitelman laatimista ja kyseenollen suuremmista asutusalueista, mahdollisen ilmakuvauksen tilaamista varten on tällaisilla alueilla tarpeen tietä hakijain kokonaisuudesta ja sijoituksesta tarvittavien kartoitus- tai ilmakuvauksien määrityä varten. Kun alkutoimenpiteet on suoritettu, voidaan myöskin tarvittaessa sellaiset hakijat, joiden hakemille paikoille ei katselmuksessa ole katsottu tiloja voitavan perustaa, ohjata muodostettaville asutusalueille ja ottaa nämäkin hakijat niiden suunnittelussa huomioon. Lisäksi on tässä vaiheessa neuvoteltava myöskin vielä toiminnassa olevien maanlunastuslautakuntien kanssa siitä, mitkä alueet ovat asutustoimikuntien käytettävissä. Kun edellä mainitut toimenpiteet on suoritettu, on sitten lähinnä hajatilatoimituksia viety siinä määrin eteenpäin, kuin se kartasto- ja työvoimatilanteesta riippuen on ollut mahdollista.

Katselmuksen jälkeen, asutustoimikunnan päätettyä tiloja muodostaa, on suoritettu metsämaiden tyypitys ja tarpeelliset täydennysmittaukset,

ja tämän jälkeen on tilojen laskeminen suoritettu yleensä asutustoimikuntatoimistossa. Kun asutussuunnitelma on sitten esitetty ja hyväksytty, on käyty rajat. Rajankäynnin ja pyykityksen ovat suorittaneet toimitusinsinööriin valvonnan alaisina kartoittajat samoin kuin täydennysmittauksetkin. Tämän jälkeen onkin sitten vuorossa ollut metsänluku ja leimaus, jotka on suoritettu hoitoalueiden toimesta asutustoimikuntatoimiston käyttöönsä pyytämällä varoilla. Ilmeistä on, että metsänluvun suorittaminen asutustiloilla hoitoalueen omien tehtävien ohella, tulee ennenpitkää tuottamaan hoitoalueiden asutustoimikuntien metsänhoitajajäsenille ylivoimaisia vaikeuksia ja hidastuttamaan toimitusten valmistumista, joten hoitoalueisiin olisi nimenomaan näitä tehtäviä varten palkattava lisätöivoimaa tai sitten asutustoimikuntatoimistoihin saatava metsäteknikkoja, jotka metsänhoitajajäsenien ohjaamina suorittaisivat puuston luvun ja leimaukset.

Alkukokousten ja katselmusten jälkeen voidaan myöskin jo tehdä maanmittaushallitukselle alistukset kartoituksista, metsähallituksella alistukset asutusalueista sekä maatalousministeriöltä pyytää määräystä kuivatus- ja tiensuunnitelmien laatimiseksi, milloin ne on katsottu tarpeellisiksi. Mainittakoon tässä yhteydessä, että useat vanhat toimitukset ovat useiksi vuosiksi pysähtyneet juuri siihen, ettei ole saatu tie- ja kuivatussuunnitelmia ilmeisesti määrärahojen puutteessa. Tämänkin työvaiheen jouduttamiseksi olisi asutustoimikuntien saatava ilman alistusta maatalousministeriöön esittää tutkimuspyynnöt suoraan maanviljelynsinööripiirille, joille olisi varattava tarpeelliset määrärahat asutustoimikuntatoimitusten kuivatus- ja tiensuunnitelmien laatimista varten.

Toisaalta on Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston alueella edellä mainittujen tehtävien järjestelyssä noudatettu myöskin sellaista menettelytapaa, että kutakin toimitusta varten on jo alkukokouskierroksella varattu pari päivää aikaa ja kun alkukokous on pidetty ja heti välittömästi kokouksen jälkeen suoritettua katselmuksessa todettu tilojen perustaminen mahdolliseksi, on suoritettu metsämaiden tyypitys. Tämän jälkeen on toimitusinsinööri toimituspaikalla suorittanut tilojen laskemisen, jolloin asutustoimikunnan hyväksymä asutussuunnitelma on välittömästi esitetty asianosaisten hyväksyttäväksi. Näin ollen on teknillinen apulainen heti tämän jälkeen voinut aloittaa rajankäynnin, jonka jälkeen tilat ovat olleet valmiina metsänlukuja varten. Tällainen menettely tietenkin nopeuttaa toimitusten valmistumista ja lisäksi se merkitsee asutustoimikunnan matkojen supistamista mahdollisimman vähiin, mutta on mahdollinen vain siellä, missä on käytettävänä luotettava kartasto. Lisäksi se edellyttää, että kaikki asutustoimikunnan jäsenet voivat jatkuvasti keskeytyksettä olla mukana tällaisella useitakin viikkoja kestäväällä kokouskierroksella, mikä ei useinkaan ole mahdollista, koska asutustoimikuntien jäsenillä on muitakin tehtäviä hoitettavanaan.

Käyttämällä viimeksi mainittua menettelytapaa on Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston toimialueen eteläisessä piirissä saatu huomattavasti enemmän tiloja metsänlukuvaiheeseen kuin toimialueen muissa piireissä, mutta toisaalta taas on siellä myöskin runsas kolmannes toimituksista kokonaan aloittamatta ja saataneen vireille vasta ensi vuoden puolella. Sensijaan on muissa piireissä muutamaa poikkeusta lukuunottamatta kaikkien toimitusten alkukokoukset pidetty ja katselmukset maastossa enimmäkseen suoritettu, joten niissä esiintyvien tehtävien suorittamiseen voidaan ryhtyä jo talven aikana.

Lopuksi voinen todeta, että käytettiinpä asutustoimikunnan kenttätöiden järjestelyssä kumpaa menettelyä tahansa, tulee ensi kesä tarjoamaan runsaasti kenttätöitä niin asutustoimikuntatoimiston toimihenkilöille kuin myöskin asutustoimikuntien jäsenille.
